

EL RETAULE MAJOR DE L'ESGLÉSIA DEL VENDRELL (1771- 1876): ESCULTORS I DAURADORS

SALVADOR ARROYO I JULIVERT

L'antic retaule major de l'església del Vendrell va ser, com moltes de les obres del seu gènere, el fruit del treball d'un col·lectiu de diferents artistes i artesans en el llarg període de més d'un segle.

L'obra s'inicià l'any 1771, quan l'escultor vallenc Lluís Bonifàs Massó (1730-1786) redactava el contracte pel qual es preveia la conclusió total de l'obra per a l'any 1777. Malgrat tot, l'artista abandonà el retaule l'any 1775 per dedicar-se al cor de la catedral nova de Lleida, obra en la qual treballà entre 1774 i 1779.

No va ser fins a l'any 1798 que es varen reemprendre les obres. En aquesta nova etapa és l'escultor tarragoní Josep Batlle qui té cura de la tasca escultòrica que suposa bastir gairebé tota la imatgeria i l'estructura dels dos cossos del retaule. L'obra s'allargà fins a l'any 1804.

El daurat va ser també una tasca lenta que va realitzar-se en tres etapes: una primera entre 1827-1831, en la qual un primer equip de dauradors preparà l'obra i es daurà ja parcialment el primer cos. Una segona fase l'any 1850, en què un altre artista acabà de daurar el primer i el segon dels cossos, o de la Glòria. Finalment l'any 1876 s'acabà totalment la resta de detalls del conjunt arquitectònic mercès al llegat econòmic d'un particular.

EL RETAULE MAJOR DE L'ESGLÉSIA DEL VENDRELL (1771-1876): ESCULTORS I DAURADORS

I. L'OBRA DE LLUÍS BONIFÀS (1771-1775)

Essent rector del Vendrell mossèn Miquel Torrent (1759-1773), va decidir-se emprendre l'obra del retaule major per a la nova església parroquial bastida al Vendrell. El projecte s'encarregà a un dels artistes més reputats de la seva època, l'escultor vallenc Lluís Bonifàs Massó (1730-1786). Bonifàs va redactar un contracte amb data de 12 de setembre de 1771 pel qual es comprometia a fer el retaule major

“segons demostre la planta i perfil que per est a facta se a format, tot a sas costas, accepció del plinto del sòcul, que deurà a ser a càrrec dels mateixos Srs. Eministradors.”⁽¹⁾

Per tant, hi ha una traça o projecte delineat que l'artista va presentar als responsables de la parròquia vendrellenca ja al maig del 1771. El contracte escrit per l'escultor especifica que el material amb què s'havia de bastir l'obra era la fusta de “albe blanc i d'albe poll”.⁽¹⁾ Tanmateix, s'estipula que l'obra estarà acabada el primer de gener del any 1777, i s'estableixen una colla de terminis en l'execució i cobrament dels honoraris per l'artista:

1 - Al maig del 1772 havien d'estar realitzats el sagrari-ostensori, la graderia i la mesa de l'altar.

2 - A l'agost del 1773, el sòcol i el pedestal o basament del retaule.

3 - L'any 1775 havia d'estar enllestit el primer cos del retaule fins a tocar a la cornisa de l'absis del temple.

4 - Finalment la resta de l'obra, és a dir, el segon cos, adossat a la petxina de l'absis, es preveia acabat "per tot lo any 1776".⁽¹⁾

Per aquest treball l'escultor rebria un total de 5.000 lliures. A aquest document redactat i signat pel mateix artista, se li havia de donar forma pública al mes de maig del 1772, en què els administradors i el rector havien d'admetre també les seves obligacions.⁽¹⁾ Aquest requisit formal no es va arribar a complir i anys més tard, després que mossèn Torrent deixés el rectorat vendrellenc per una canongia a Girona (1773), l'artista, amb empara legal, abandonà lentament l'obra, fins que ho féu d'una manera definitiva l'any 1775 pel cor de la catedral nova de Lleida, que va obrar entre 1774 i 1779.

No hi ha gaire documentació a l'entorn de la construcció del retaule major, la majoria dels documents que en fan referència són cartes entre l'escultor i el rector de la vila, amb les quals es pot fer un seguiment de l'evolució de les relacions i de l'obra en si. A més, es conserva algun dels rebuts signats per Bonifàs i pel mestre de cases tarragoní Josep Miralles, que s'encarregà de fer el sòcol de pedra; existeix també algun estat de comptes.

1. L'ostensori - 1772

L'inici dels treballs de l'obra del retaule foren previs fins i tot al primer redactat del contracte. Segons una carta que Bonifàs féu arribar al rector vendrellenc a l'abril del 1771, ja s'havia començat la tasca de serrar part de la fusta "se treballa en la hobre de serrar la fusta que per tot lo mes de matg no se serraran per la maitat de la hobre". A més, l'artista demana 200 lliures per tal de pagar als serradors i que "després en lo contracta se veurà lo modo de las pagas". La carta acaba amb la taxativa advertència que "si no mes las poden dar fere parar de serrar".⁽²⁾

La primera peça que Bonifàs treballa del retaule és el sagrari-ostensori per a l'exposició del Santíssim Sagrament i els dos àngels

Vista panoràmica des del cor del temple de la petxina de l'absis i del retaule major a principis de segle.

que hi havia u a cada costat, tot mostrant el llenç a l'oli que cobria la porta. De fet, a banda del projecte del retaule i del sòcol, és la seva aportació més rellevant a l'obra i els dos àngels són l'única aportació seva a la imatgeria del conjunt. A banda dels sagrari, sota la seva direcció es va realitzar la graderia, la mesa i un sagrari petit per damunt l'ara de l'altar.⁽³⁾ A finals d'abril de l'any 1772, l'ostensori estava ja enllestit i únicament faltava traslladar-lo de Valls, on l'artista tenia el seu taller, fins al Vendrell. De fet, la realització d'aquesta peça fou una obra àmplia de taller, com bé fa constar el mateix artista en carta de 10 de novembre de 1771: "la Coresma vinent ja serà concluït lo secrari i treballan ara 4." El trasllat es va realitzar el dia 9 de maig del 1772, curosament supervisat per l'artista, que va pautar les condicions necessàries per al transport: "En quant a la feïa en veniria a sercar podran venir 2 carrus lo dia 9, i lo dia 10 podran ser en exa, que és dia de festa i dits carrus podran venir previnguts de cordas, i coberts permor del sol (i pluja si fos lo cas) i portaran 4 sàrrias plenes de palla per enbulicar los àngels. I lo dilluns me poden enviar huna cavalcadura en sella per venir jo. I lo fedrí vindrà en los carrus..."⁽⁴⁾

Un altre dels elements importants d'aquest ostensori era el llenç que cobria la porta, obra del pintor valencià Josep Vergara i Ximeno (1726-1799), també acadèmic com el mateix Bonifàs. El quadre representava Crist amb la sagrada forma a la mà dreta i el calze a l'esquerra recollint la sang de la ilaga del costat.⁽⁵⁾ El 5 d'abril de 1772 el llenç ja havia arribat a Valls, de mans d'un marxant vallenc, Miquel Soler, que l'anà a recollir a València.⁽⁶⁾

L'obra va ser daurada a Valls pel daurador Francesc Morales, resident a la capital de l'Alt Camp. El 10 de maig els àngels i l'ostensori eren ja al Vendrell, juntament amb la graderia i la mesa; s'acomplia així el primer termini estipulat per a la realització de l'obra.

2. El sòcol - 1775

Bonifàs tenia especial interès en el fet que l'obra del retaule tingués per base un plinto o sòcol de pedra, pel fet que l'obra quedaria més ben acabada. L'escultor es mostra ben resolt d'aquest requisit en una carta al rector del Vendrell:

"i si no fan lo plinto de pedre com aviam projectat si que fan una magallada (que será com hunt que porta hunt gran vestit, i porta espardeñas i calsillas)."⁽⁷⁾

Per tal de fer el sòcol, Bonifàs contactà amb el mestre de cases tarragoní Josep Miralles i Vidal, i entre la "pedra del Vendrell" i la "pedra de Tarragona" o llisós, s'optà per la segona perquè la del Vendrell, argumenta Miralles, "té mols fils i que nos podran treura pesas mol grans."⁽⁸⁾ L'obra s'executà el mes de febrer de 1775. Pel que fa a la durada, en els comptes consten els pagaments de 16 jornals i mig de dos manobres que "assistiren al mestre los dias que posà o asentà el plinto"; també un altre pagament fa referència a l'estada d'en Miralles "per onse dias de fer la vida al mestra de casas i dos fadrins". Encara trobem un tercer pagament fet al fuster Josep Jornet "dit lo capíscol" per "dos caixons per sustentar lo sacrari, per falcas per asentar las pedras, i un jornal i mitg per compòndrer lo altar quan se posà lo plinto".⁽¹⁰⁾

Josep Miralles reconeix haver rebut amb data de 8 de febrer de 1775, per a l'obra de "plantar el plinto del retaule major", un total de 295 lliures, 2 sous i 6 diners, en cinc pagaments:

- 175 lliures rebudes de Salvador Magrinyà.
- 70 lliures, 2 sous, 6 diners rebudes de Josep Bassa.
- 1 lliura, 12 sous, 6 diners per l'aiguardent d'enllustrar les pedres.
- 1 lliura per un dia d'anar a Valls a parlar amb Bonifàs.
- 2 lliures, 10 sous, per fer el fonament del plinto i enrajolar-lo.

Les despeses totals de l'obra del sòcol del retaule varen pujar a 372 lliures, 1 sou.⁽⁹⁾

3. Cost i parada de l'obra. 1775

Si atenem als terminis establerts en el contracte redactat per Bonifàs, el sòcol i el pedestal havien d'estar enllestits a l'agost de 1773. Hi ha, doncs, un retard considerable en la realització del projecte, ja que el sòcol no es planta fins al gener-febrer de 1775. Hi ha tota una colla de fets que han desencadenat aquest retard respecte a la previsió originària:

- En primer lloc, el fet que al contracte no se li hagués donat forma pública, com era previst en principi al maig de 1772. No hi havia base legal per poder obligar l'escultor a prosseguir l'obra.

- En segon lloc, la marxa del promotor de l'obra, el rector mossèn Miquel Torrent, el 22 de maig de 1773, per haver-se possessionat d'una canongia a la catedral de Girona.⁽¹⁾

- Un tercer factor seria la lenta gestió dels pagaments per part dels administradors de l'obra del retaule. En aquest sentit, ja l'any 1772 hi ha queixes de Bonifàs a l'entorn de la irregularitat dels pagaments vendrellencs. El mateix artista fa constar que si no rep les quantitats regularment, donarà prioritat o preferència a altres obres i que "després no me vingan en istòrias".⁽¹¹⁾

- Una d'aquestes obres preferents va ésser el cor de la catedral nova de Lleida, encàrrec que rep Bonifàs l'any 1774 i que serà el detonant definitiu de l'abandó del retaule major vendrellenc.

- Tot plegat va comportar certa tensió en les relacions, fet que queda recollit en alguns detalls de la documentació localitzada. Així la darrera carta entre el nou rector mossèn Manuel Aumatell i l'escultor porta data de 18 d'agost de 1774. A partir d'aquí les relacions sembla que es refreden, ja que Bonifàs no torna al Vendrell, i quan és l'hora de col·locar el sòcol o plinto fa portar el projecte per un dels seus subalterns: "dia 31 janer 1775 entregat a Domingo T. Fadri de Dn. Lluís Bonifas per venir al Vendrell a donar la trasa com se avia de posar lo plinto de màrmol i lliura. 10 sous".⁽¹²⁾ La tensió existent es fa palesa fins i tot en el fet que Bonifàs es nega a venir a supervisar l'obra, cosa que queda reflectida en els comptes: "per anar a buscar al escultor (que no vingué) 1 lliura, 10 sous."⁽¹⁰⁾ Així és que, davant la negativa, és el mestre de cases Josep Miralles qui ha d'anar a Valls a veure'l, tal com fa constar en el detall dels seus honoraris: "més per lo dia que perdé pera ana a Valls per parla ab Bonifasi perquè vingúes en esta del Vendrell."⁽⁹⁾ Pagament que consta, a més, en els comptes generals de l'obra del plinto "a Joan Queralt per anar a buscar i tornar lo Arquitecto a Valls 3 lliures."⁽¹⁰⁾

Pel que fa al cost de l'obra fins ara feta, es divideix en tota una colla de pagaments.

Cinch rebuts per Man de D^{to} J^{to} Aron Miró, la quantitat de cinc
centes lliures, las quals 500^{rs} q. las entregaran los R^{os} Administradors de las
hobra del Retaule Major de la Pl^a de la Vila del Vendrell, en el
4. de Juny del 1772 en esta Vila de Galla;

Abonats los
Reçidos

Lluís Bonifàs Acadet
Pl^a per la Escultura

Sons. 500^{rs}

Rebuts signats per l'escultor valenc Lluís Bonifàs i Massó durant la seva participació en l'obra del retaule entre 1771 i 1775.

Cinch rebuts del St Rector de la Vila del Vendrell,
per mans de J^{to} P^{to} Castalla ~~mo~~ de la Casa de S^t
Gregori Martí de la Vila de Galla la quantitat de cin-
centes lliures, dichs 200^{rs} quals son a bon compte del in-
port que tinch ajustar en ab dit St Rector 150^{rs} comp
paus per la pobre del Retaule Major de la Pl^a
de dita Vila ^{per la} per ser la veritat fas la present
en Galla als 30 de Maig del 1774.

Abonats los
Reçidos

Lluís Bonifàs
Escult^r

200^{rs}

- En primer lloc Lluís Bonifàs va rebre pel projecte del retaule, el 17 de maig de 1771, 75 lliures. I pels seus treballs d'escultor, 200 lliures el 30 de maig de 1771, 118 lliures el 12 de setembre de 1771 i 121 lliures l'11 de novembre de 1772.

- Josep Miralles Vidal, mestre de cases de Tarragona, va rebre la quantitat de 295 lliures, 2 sous i 6 diners pel treball de plantar el sòcol de pedra del retaule. El rebut porta data de 8 de febrer de 1775.

- Josep Vergara i Ximeno, pintor, va rebre, al març de 1772, via Lluís Bonifàs, 39 lliures i 4 sous, per la pintura del quadre de la porta de l'ostensori-sagrari.

- Francesc Morales, daurador, va rebre, a l'abril de 1772, un total de 74 lliures 7 sous i 6 diners per daurar la talla de l'ostensori.

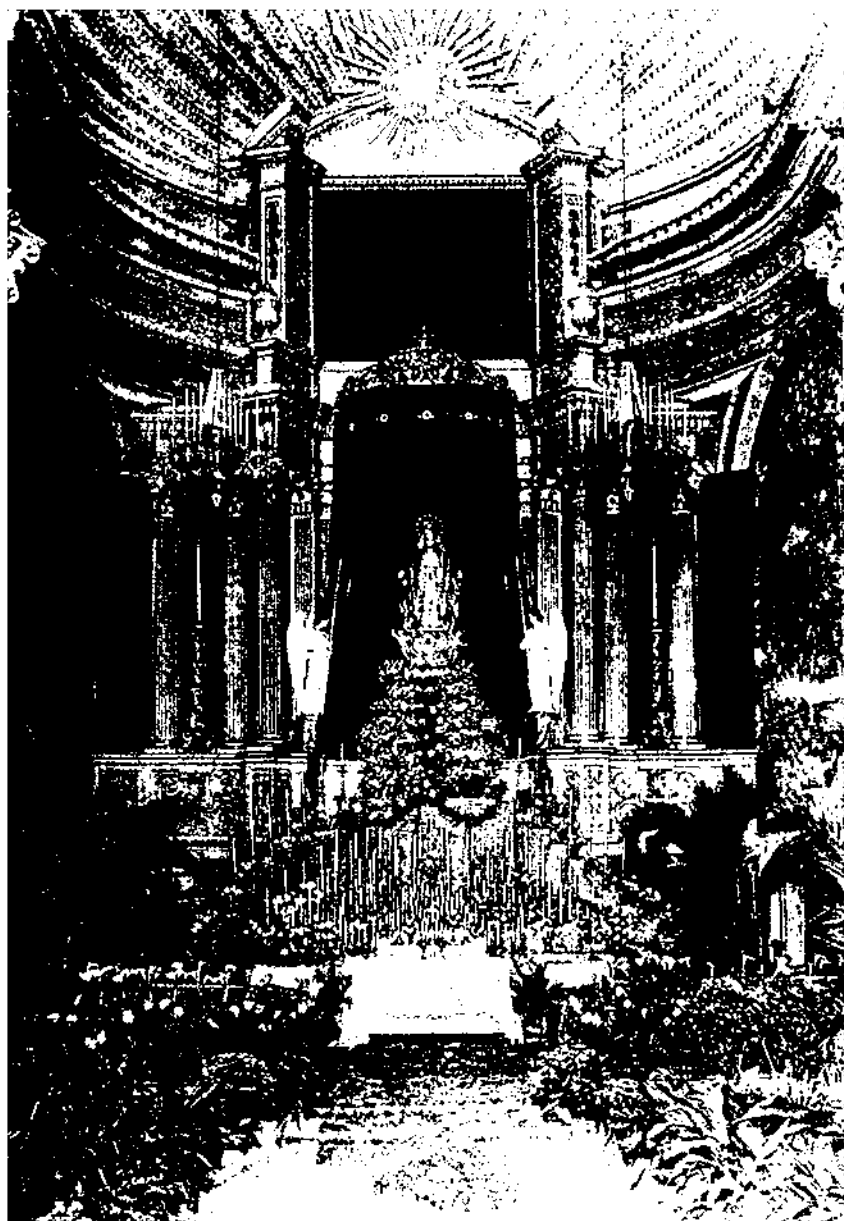
Els artistes que hi prenen part són, gairebé tots, qualificats dins de la seva especialitat en l'època:

- Lluís Bonifàs i Massó (1730-1786), que fou conegut com "el gran Bonifàs", un dels escultors més prolífics i qualificats del seu temps a casa nostra. L'any 1763, obtingué el grau d'acadèmic de San Fernando.⁽¹³⁾

- Josep Miralles i Vidal és també un mestre d'obres important en la seva època. Entre les seves obres conegudes trobem la direcció i execució de la façana, de clar esperit acadèmic, de l'església parroquial de Vilallonga del Camp, realitzada en base a un projecte del 1794 de José Miquel de Toraya, arquitecte de l'Academia de San Fernando de Madrid. A l'entorn de l'obra del mestre Miralles, comenta J.R. Triadó: "amb una cura que demostra un ofici ben après, segurament en contacte amb algun mestre d'obres o arquitecte barceloní."⁽¹³⁾

- Pel que fa al daurador Francesc Morales, sabem que era "daurador major", que residia a Valls i que estava vinculat a l'entorn artístic del qualificat taller dels Bonifàs.⁽¹⁾

- El pintor Josep Vergara i Ximeno (1726-1799) residia a València. L'any 1762, havia estat nomenat acadèmic de mèrit per la Real

El domini de la part arquitectònica del conjunt de l'obra queda ressaltat amb la decoració de la Confraria de la Cort en la seva festa anual.

Academia de San Fernando de Madrid. Ahora sabem que l'any 1772 era director de la Reial Acadèmia de Sant Carles de València.⁽¹⁴⁾

El cost total dels treballs d'aquest primer període es varen finançar amb:

1- Els impostos de les brises que s'establiren amb motiu de la construcció del temple. És a dir, dels diners que es treien de la venda de la palla i del vi del premsat de les brises "que'ls propietaris estaban obligats a donar en la cullita del blat i de la brisa que donaven en la del vi."⁽¹⁵⁾ L'explotació de les brises i la dels païols era objecte d'arrendament anual. Per fer-nos càrrec de la importància d'aquesta font d'ingressos derivada de l'explotació vitivinícola, direm que l'any 1774 se'n varen treure 95 càrregues 20 quartans de vi, el preu d'arrendament ajustat era de 4 lliures, 6 sous la càrrega, la qual cosa suposava un total de 413 lliures, 13 sous, 9 diners.⁽¹⁷⁾

2- L'abat de Sant Cugat del Vallès, Bonaventura de Gaiola i de Vilosa (1746-1782), baró i senyor jurisdiccional de la vila, hi va contribuir amb el donatiu de 200 lliures.⁽¹⁾

3- Els donatius que feren els caps de casa de les principals famílies benestants i propietaris rurals de la vila. D'entre els 45 donants cal destacar les majors aportacions, així com el tractament de senyors, d'Anton Escofet i Pere Màrtir Vidal de la vila, amb 12 lliures cada un, i del Dr. Gregori Martí i Estalella, resident a Valls i mecenes i protector d'en Bonifàs, qui realitzà l'aportació més important de 18 lliures. El total recollit en aquesta capta fou de 112 lliures, 13 sous, 7 diners.⁽¹⁶⁾

II. L'OBRA DE JOSEP BATLLE (1798-1804)

Quan l'any 1775 Lluís Bonifàs abandona definitivament els treballs, sols s'han realitzat materialment el primer i el segon dels terminis establerts en el contracte inicial.

1. La represa de les obres

"Era l'any 1775, quan veient el Rnd. Senyor Rector don Manuel Aumatell junt amb els obrers de la parròquia i l'ajuntament de la vila [...] que no es podia obligar a l'escultor la continuació del retaule [...], fou llavors que determinaren empendre el fer construir un orgue."⁽¹⁾

El 28 d'octubre es signà el contracte i fou estrenat per la Pasqua del 1777. Una vegada construït l'orgue, són altres encara les prioritats que emprenen els vendrellencs. Els documents de l'època valoren tota una colla de projectes: "el campanario en su media edificación y el retablo mayor poco adelantado [...] quedando ahún para empezar la puerta mayor de dicha iglesia y la cabeza de ailante."⁽¹⁸⁾ L'Ajuntament proposa d'eixugar els deutes pendents i que "de ahí adelante harà que sea concluido dicho campanario, retablo mayor, echo y ornado, la puerta mayor..."⁽¹⁹⁾ L'ordre de prioritats apuntat sobre el paper es va veure alterat i així entre 1781 i 1784 es va acabar l'obra del campanar. Entre 1784 i 1786 es va fer la portalada, amb la qual cosa el retaule major hagué d'esperar encara més de deu anys. L'any 1798 el rector Manuel Aumatell Ferrer (1773-1809) i el batlle Pere Joan Virgili i Soler⁽²⁵⁾ varen encarregar a l'escultor tarragoní Josep Batlle la continuació del retaule. Pel que fa a la trajectòria artística del nou escultor, no se'n coneixen gaires dades, l'única obra referenciada de la seva producció és el retaule vendrellenc.⁽¹⁹⁾ Pel que fa a les seves referències biogràfiques, tampoc no són gaires les dades personals fins ara localitzades. Una breu informació ens la proporciona la inscripció del bateig del seu fill Marc Batlle i Bové, el 18 de març de 1803, a la catedral de Tarragona, on consta que és escultor i que està casat amb Marianna Bové.⁽²⁰⁾

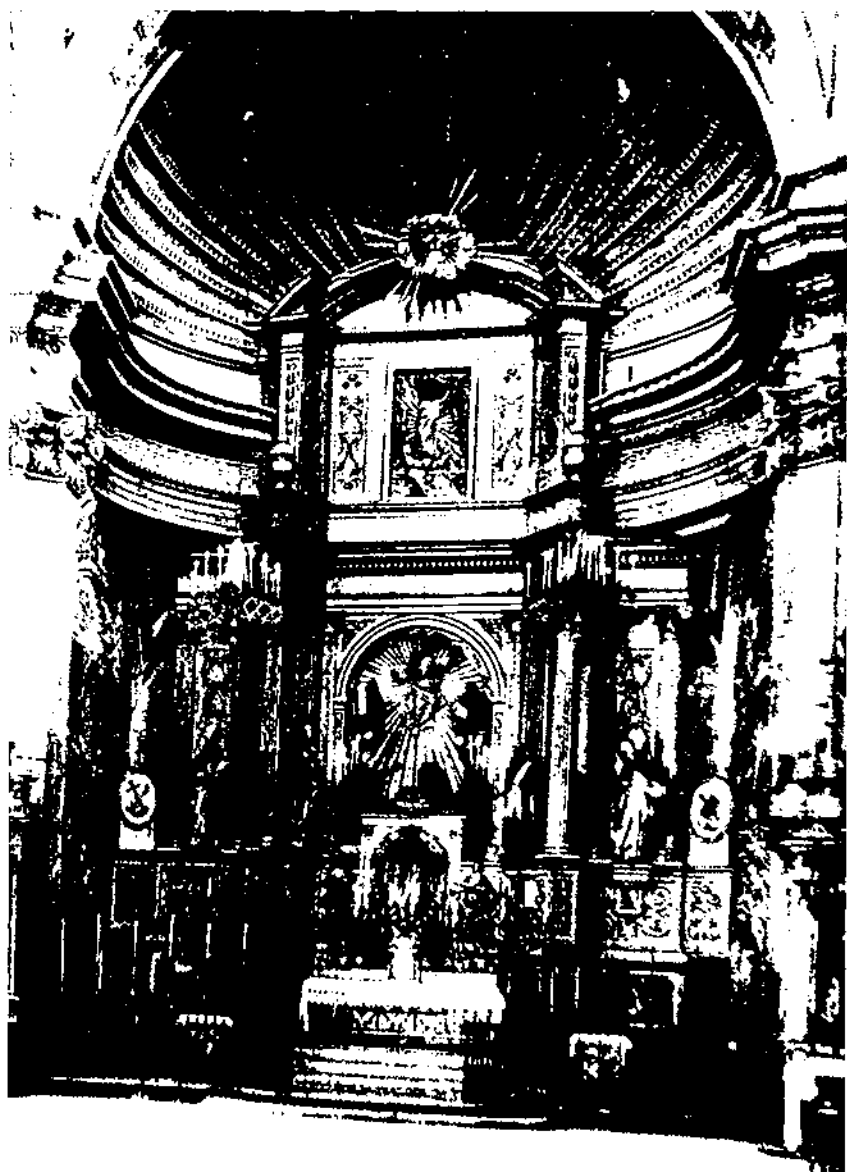
2. El retaule

És en Batlle el vertader factotum del retaule vendrellenc entre 1798 i 1804. Damunt del basament i l'ostensori-sagrari obrat per Bonifàs, Batlle basteix tot el retaule tal com va arribar a nosaltres. Una obra on es deixa veure clarament el corrent neoclàssic de l'època. Tot i tenir coneixement documental de l'existència d'un projecte o traça fet per Bonifàs, cap dels autors que ha tractat aquesta obra sembla decantar-se clarament per la tesi que Batlle hagués realitzat materialment el retaule projectat pel primer.

Batlle construeix un retaule que estructura verticalment en tres cossos, en funció del gran relleu de cos rodó de la Transfiguració del Senyor —titular del temple—, que col·loca a la part central. Un relleu integrat per sis figures: Jesús a la part superior, entre Moisès i Elies, i un segon grup de figures amb sant Pere, sant Joan i sant Jaume, als peus dels primers.

Els cossos laterals vénen payoutats pels dos conjunts de tres columnes que emmarquen les imatges dels quatre doctors de l'església. Hi ha un clar predomini de la part estructural, la qüestió arquitectònica prima respecte a la imatgeria. Les úniques quatre imatges exemptes dels monumental conjunt no apareixen en cap fornícula ni capella, sinó que resten simplement distribuïdes i emmarcades entre els conjunts de columnes gegants que fan d'element de suport de l'obra.

Horitzontalment, podem diferenciar-hi clarament tres parts. El basament, el cos central i l'àtic. En el **basament** trobaríem un sotabanc i el basament pròpiament dit. El primer és decorat i pintat tot imitant penells de marbres i jaspis. El segon apareix ja tot esculurat amb roleus i filigranes foliars. Al mig trobem la mesa, reformada al segle XIX, damunt el sagrari petit, la graderia i sobre l'ostensori, obrat pel taller de Bonifàs l'any 1772, amb dos àngels de cos sencer i vestits, tot mostrant amb les mans la porta del sagrari, decorada amb el quadre d'en Vergara. El **cos central** ve configurat pel gran relleu de la Transfiguració i pels dos conjunts de columnes que fan de suport i estructuren l'obra en dos eixos simètrics. Es tracta de dos conjunts de tres columnes per banda, dues de les quals, les més properes al gran relleu central, apareixen avançades. Les altres quatre resten recolzades en el mateix pla que la resta del retaule. Són estriades, amb el capitell d'ordre corinti —volutes i fulles d'acant, ordre que es repeteix en la resta de decoració de les pilastres que fan també d'element de suport. Aquests dos jocs de columnes recullen les úniques quatre imatges exemptes del conjunt, que apareixen dempeus col·locades damunt d'una àmplia cornisa que es desplega sobre el basament, amb el suport d'unes mènsules decorades amb fulla d'acant. Aquestes quatre imatges representen els quatre doctors de l'església llatina, sant Agustí, sant Gregori el Gran, sant Jeroni i sant Ambrós. Als dos extrems del conjunt, situats directament damunt de la cornisa, hi ha dos medallons que porten esculpits atributs relatius a la virtut teològica de la Fe. Una creu i un calze amb la Sagrada Forma a l'esquerra, i una Bíblia i un ciri amb la doble creu a la dreta, símbols de la fe viva.

L'antic retaule major de l'església del Vendrell l'any 1932.

Damunt del cos central i seguint el contorn del retaule, es desplega un dintell, sobre el qual se situa un fris en blanc, que remata una cornisa amb motllura a base d'uns motius en relleu de quadres d'escacs. Damunt d'aquesta i sobre el conjunt central trobem dues llargues peanyes, amb dos gerros de forma balustrada amb cobertura lleugerament apuntada. Aquestes dues peanyes sostenen i fan de base a l'**àtic**, que s'encasta ja a la petxina de l'absis del temple. Conté a la part central un relleu de la Resurrecció del Senyor, decorat lateralment amb tota una colla de roleus i filigranes. El remata un frontó corbat, alternat amb dos frontons en forma de triangle als angles. A la part més alta de frontó apareix una apoteosi, emmarcada amb raigs de llum viselats i amb l'anagrama de Jesús al centre.

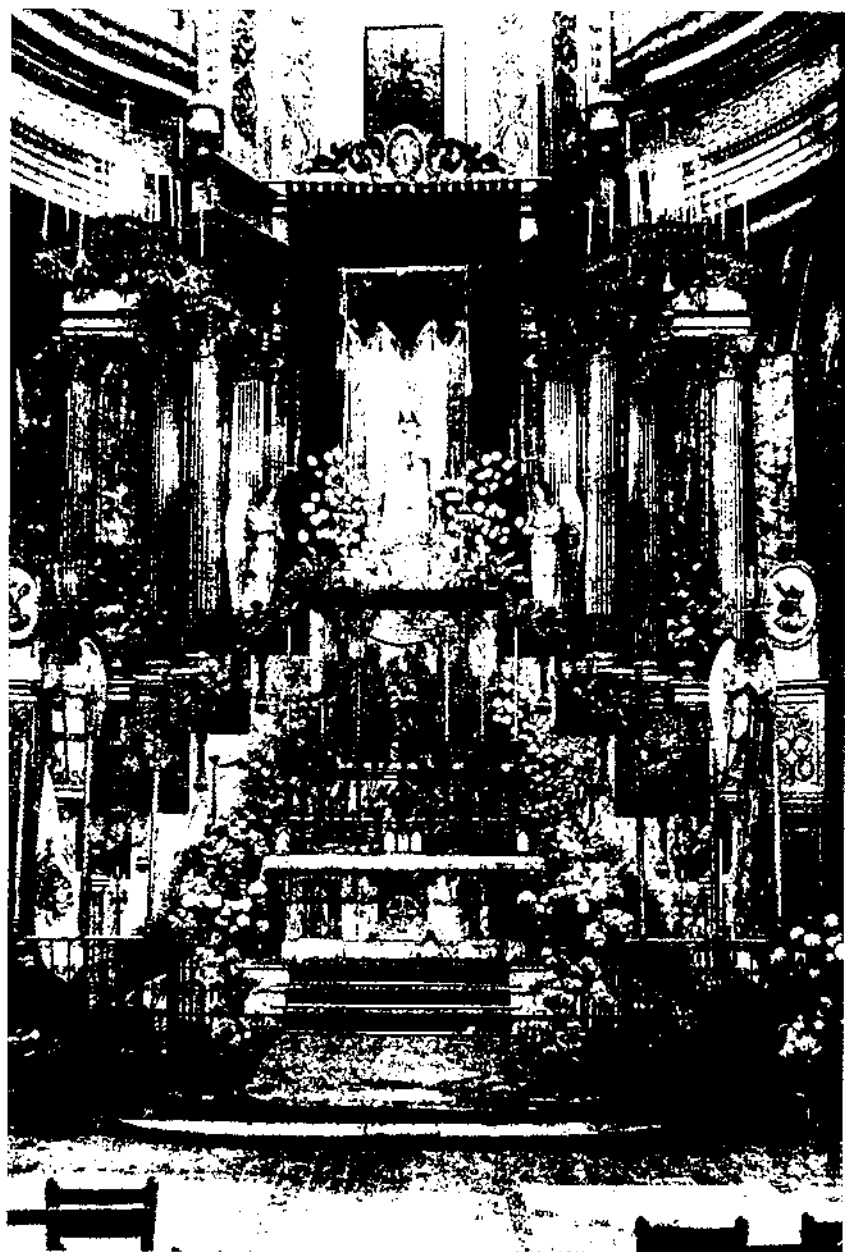
L'any 1804 l'obra escultòrica del retaule major estava enllestida. El cost total dels treballs va ser de 2.506 lliures, 6 sous, 10 diners, de les quals Josep Batlle va percebre 2.359 lliures, 5 sous i 9 diners. La resta de pagaments corresponen a artesans locals, mestres de cases i fusters que també prengueren part en l'obra.

III. EL DAURAT DEL RETAULE (1827-1876)

És arran de la Guerra del Francès, concretament l'any 1812, que trobem una curiosa anotació que fa "per adobar las pessas caygudas del Altar major i ferlo limpiar."⁽²¹⁾ L'estada de la soldadesca francesa provocà, a més de desperfectes en l'àngel del campanar i la sostracció d'alguns vasos sagrats d'argent, algun desperfecte en el retaule. És precisament en aquest període que es localitza resident al Vendrell el mestre daurador Ignasi Godeol i Clerch (1775?-1815), natural de la parròquia del Pi de Barcelona. Godeol va morir al Vendrell el 31 de març de 1815.⁽²²⁾ Pel que fa a la tasca del daurat de l'obra, la documentació fins ara localitzada permet de configurar cronològicament el daurat en tres etapes, a càrrec de diferents equips de dauradors:

1 - **Període 1827-1831.** En aquesta etapa es daurà el sagrari petit i es prepara l'obra. Tres anotacions ens pauten aquesta primera intervenció. En primer lloc, amb data de 2 de setembre de 1827, consten entregades 15 lliures a Jaume Rabassó, daurador de Tarragona, "per dorar lo sacrari petit de la Iglésia per ordre del Sr, Bisbe. més per pintar lo dit sacrari."⁽²¹⁾ L'any 1828 consten també pagades 93 lliures

*El retaule guarnit per la festa de la Puríssima de l'any 1935.
La fotografia permet apreciar amb detall els motius decoratius.*

15 sous a Josep Ventura Soler i Jaume Figueras, dauradors, "per enguixar lo retaule major".⁽²¹⁾ La tercera anotació, la localitzem l'any 1831, en què es paguen 150 lliures a Ramon Bosch, daurador de Vilanova, per "blanquejar, pintar lo altar Major i dorar la Transfiguració".⁽²¹⁾

2 - La segona intervenció és de 1850. Dues anotacions en deixen constància, en primer lloc el pagament al mestre de cases Jaume Nogués per "arreglar lo pas de anar a la cornisa major de la Iglésia i bajar sis vegadas las vestidas al dorar l'altar major."⁽²³⁾ A més, consten diferents pagaments al daurador Felip Pascual per "dorar la part superior del altar major o de la glòria i per lo llevar del St Àngel de la Guarda del altar major 2.000 rals. Per dorar los jerros collaterals de dita part del altar 50 rals. Per dorar la Transfiguració, encarnar las suas imatges i pintar los sants del Presbiteri 1.250 rals. Per lo sacrari petit del Altar Major 129 rals."⁽²³⁾

3 - La tercera actuació i l'acabament definitiu del daurat tingueren lloc l'any 1876, mercès a la donació de 2.000 rals que féu el farmacèutic local Isidre Alomà.⁽¹⁾

NOTES

- (1) Frederic Martí Albanell, Prb. "L'altar major de l'església parroquial del Vendrell". Set-manari *El Baix Penedès*, núm. 1.243 - núm. 1.249 (25-1/8-3/1930).
- (2) Carta de 28 d'abril de 1771.
- (3) Carta datada a Valls 10 novembre 1771.
- (4) Carta datada a Valls 1 maig 1772.
- (5) Carta de 29 octubre 1771.
- (6) Carta d'1 de març 1772. Carta de 5 d'abril de 1772.
- (7) Carta de 18 d'agost 1774.
- (8) Carta de Josep Miralles al rector del Vendrell, 17 d'abril 1774.
- (9) Rebut del pagament del "plinto de màrmol". APSV.
- (10) Estat de comptes del cost de l'obra del plinto. APSV.
- (11) Carta de 26 de juliol 1772 citada per M. Naranjo a *L'església arxiprestal del Salvador del Vendrell*. 1991.
- (12) Compte del vi de las premses de 1774. APSV.
- (13) ΤΡΙΑΔΩ, J. Ramon. *Història de l'art català, El Barroc*. Edicions 62.

- (14) Rebut signat per Lluís Bonifàs el 5 de març 1772
- (15) RAMON, Jaume. "L'àngel negre del Vendrell". *La Gramalla* núm. 14. 13-8-1870.
- (16) Nota de les caritats donades pels particulars per a la fàbrica del retaule major, 1774. APSV.
- (17) Comptes del arrendament de les brises, 1774. APSV.
- (18) Carta de l'Ajuntament al rector del Vendrell. Recull de doc. fàbrica de l'església. Indatat. APSV.
- (19) RÀFOLS I FONTANALS, J. F. *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*. Barcelona, 1951.
- (20) Arxiu Parroquial de la Catedral de Tarragona. *Llibre de baptismes*. Vol. xx, anys 1802-1806, foli 66 vers. Ref. Mercè Vidal i Solé.
- (21) Llibre d'arrendament dels paiols. APSV.
- (22) Notícia localitzada per Salvador Caralt i Salvó.
- (23) *Llibreta de comptes (1849-1886)*. APSV.
- (24) *Llibre de consuetud de la parròquia*. APSV.
- (25) SANABRE I BRUIX, Salvador. *Alcaldologi vendrellenc*. Inèdit. Detalla que, a més, Virgili fou batlle entre 1801 i 1803.